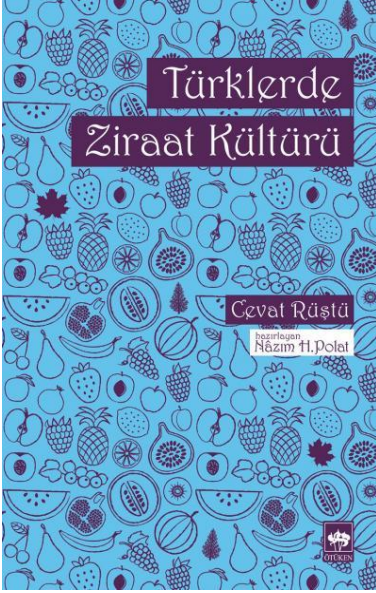

YAYIN TANITIM

Cevat Rüştü - *Türklerde Ziraat Kültürü*, Hazırlayan: Nâzım Hikmet POLAT Ötügen Neşriyat, İstanbul 2016, 478 s.

Ar. Gör. Zeynep ŞENER*

Gazi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT'ın hazırladığı *Cevat Rüştü-Türklerde Ziraat Kültürü* kitabı, Cevat Rüştü'nün ziraat kültürü ile ilgili yazılarını sistematik bir biçimde okuyucuya sunan bir çalışmadır.

Cevat Rüştü Öktem (1885-1936) ziraat alanında çalışmaları bulunan, devrinin önemli isimlerindedir. Cevat Rüştü sağlığında iki kitapçığa imza atmıştır. Birincisi '*Türk Tarihinin Ana Hatları*' Eserinin Müsveddeleri¹, ikincisi ise *Türklerin Ziraata Hizmetleri - Osmanlılar Devri*-² isimli kitapçıklardır. Cevat Rüştü'nün vefatından sonra yazılarından elde edilen iki eseri daha yayımlanır. Bu kitaplardan biri *İstanbul'un İşgalinde İngiliz Hapishanesi Hatıraları*³, diğeri ise *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine Cevat Rüştü'den Bir Güldeste*⁴'dir.

---

* Gazi Üni. Edebiyat Fak. TDE Böl. zeynepsan@gazi.edu.tr

¹ İhsan Âbidin [AKINCI], Ali Rıza [ERTEN], [Ahmet] Hamdi [DİKMEN], Cevat Rüştü [ÖKTEM]: '*Türk Tarihinin Ana Hatları*' Eserinin Müsveddeleri, Sayı: 10, (basım yeri ve tarihi yok), 35 s.

² Cevat Rüştü: *Türk Tarihinin Ana Hatları Eserinin Müsveddeleri*, seri: III, Sayı:1 *Türklerin Ziraata Hizmetleri -Osmanlılar Devri-*, Akşam Mat. İstanbul, (1936?), 16 s.

³ Haz.: Güner ÖZDEMİR ve Kayhan EMİROĞLU, *İstanbul'un İşgalinde İngiliz Hapishanesi Hatıraları*, Sebil Yay., İstanbul 2009, 125 s.

⁴ Haz.: Nâzım Hikmet POLAT, *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine Cevat Rüştü'den Bir Güldeste*, Kitabevi Yay., İstanbul 2001, 533 s.

2016 yılında yayımlanan *Türklerde Ziraat Kültürü Cevat Rüştü* kitabı, Polat'ın bu çalışmaya başlarken nereden yola çıktığını ve yazılış sürecini açıklayan bir önsöz ile başlar:

*Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine Cevat Rüştü'den Bir Güldeste (İstanbul, 2001) adlı çalışmamızın bir bölümü (sadece çiçeklerle ilgili olanlar), bazı yeni metinler de ilave edilerek **Türk Çiçek Kültürü Üzerine Cevat Rüştü'den Bir Güldeste (İstanbul, 2015)** adıyla Ötüken Neşriyat tarafından tekrar yayımlandı. Fakat ziraat kültürü ile ilgili yazılar ayrı bir cilt olarak basılmak üzere dışarıda bırakılmıştı. Bu durum dikkate alınarak, yazarın ziraat kültürüyle ilgili kucaklar dolusu yazılarından birkaçı daha ilave edilerek elinizdeki **Türklerde Ziraat Kültürü** ortaya çıkarıldı. Bu hâliyle kitabın hedef kitlesiyle daha çabuk buluşacağı kanaatindeyiz. Metin neşri konusundaki ölçülerimiz, yukarıda bahsedilen kitaptaki ölçülerle aynıdır. (s. 11)*

Cevat Rüştü'nün “edebiyata meyyal” bir yaradılışının olduğundan bahseden Polat, onun kaleminin de ne kadar güçlü olduğunu vurgular:

“...Cevat Rüştü'nün kalemi, âhenkle akan, zaman zaman durgunlaşan, zaman zaman kendi içine döndükçe derinleşen sularına karışarak, gözlerimizi kamaştırıcı parıltılar saçan bir ırmak gibidir. Meselâ Türklerin ziraata hizmetlerinden bahsederken bile taş soğukluğunda, kaya ağırlığında cümlelerle yazılmış yavan bir tarih bilgisi yerine, anlattığı toprağın bereketini, meyvenin tadını, çiçeğin kokusunu hissettiren sıcak bir dil kullanır. (s. 399)

Dergiciliği ve kalem faaliyetleri onun dil ustalığını ve klasik edebiyatımıza hâkimiyetini gösterir niteliktedir.

Ziraat kültürü ve zevkine sahip okurların beğenesine sunulan *Türklerde Ziraat Kültürü Cevat Rüştü* kitabı on bölümden oluşur. Bu on ana başlık altında Cevat Rüştü'nün ilgili yazıları derlenerek okuyucuya kolaylık sağlanır. İlk bölüm “**Meyveler**” başlığı adı altında yedi yazı içerir. İlk yazı “İncir” hakkındadır. Bu yazıda, “İslamlar indinde ne derece mukaddes ise Hristiyanlarca o kadar meş'ûm, o derece mel'ûn” olan incirin yerli ve ecnebi neveleri ile yetiştirilme usulü ele alınır. İkinci yazı, “elma yanak”, “çene elması” hatta “Kızılma” gibi tabirlere konu olan “Elma”dan ve yetiştirilme koşullarından bahseder. Üçüncü yazı “Armut” başlığını taşır ve armudun atasözlerindeki yerini, tarihini, çeşitlerini, dilişini ve çoğaltılışını konu edinir. Dördüncü yazı mevsim meyvelerinden olan “Aya” ile ilgilidir. Ayvanın çeşitlerinin ve hastalıklarının ele alındığı yazı aynı zamanda ayvanın menşei hakkında muhtelif malumat da sunar. Beşinci yazıda

“Şark’ın Aile Bahçeleri Meyvelerinden” olan “Nar” ele alınır. Altıncı yazı ise “Üzüm” başlığını taşır. Üzüm nevelerimizden, bağıcılığın ehemmiyetine kadar çeşitli konuya değinen bu yazıda üzümün eski milletler nezdindeki yerine de dikkat çekilir. “Üzüm-Üzümü Suyu 1” başlıklı son yazıda üzümün taamen olduğu kadar şeklen de güzelliğinden ve çeşitli faydalarından bahsedilir.

Kitabın ikinci bölümü ise “**Ağaçlar**” başlığı altında toplanır. Bu bölümde yer alan yazılardan ilki “Çınar, Selvi” başlığını taşır. Bu ağaçların tabîi güzellikleri ve onlara karşı bugünkü lakaydimiz hakkında açıklamalar yapılırken aynı zamanda eski şairlerimizin bu iki ağaçtan ne yolda istiarede bulduklarına da yer verilir. Bu bölümde yer alan ikinci yazı ise “Adalar, Çamlar” başlığındadır. Bu yazıda Adalar’da bulunan çam hastalıklarına değinildikten sonra tırtılların imhası ve çamların muhafazası teşkilatının lüzumu belirtilir. Üçüncü yazı “Salkımsöğüt” hakkında olup, eski şairleri nasıl düşündürdüğü, Şark ve Garp edebiyatındaki yeri ve çeşitleri konusunda kısa bilgiler içerir. Dördüncü yazıda “Salon Çamları = ‘Araucaria’lar” ele alınır. “*Salonları süsleyen, endamı münasip, zarif bir nebat*” olarak tanımlanan Araucaria’nın asıl vatanı ve bakımı hakkında detaylı bilgiler verilir. Beşinci yazı “Salon Kuşkonmazları” başlığı altında Asparagus’ların “*yapraklarının bir tüy gibi inceliğine, zümrüt gibi yeşilliğine*” dikkat çekilerek hanımların evlerini bu bitkiyle nasıl süsleyebilecekleri anlatılır. Altıncı yazı “Salon Hurmaları, Palmiyeler” odaklıdır. Salonları süsleyen başka bir bitki olarak da “*kabuk gibi sert, fakat bir zümrüt kadar yeşil*” bir nebat olan palmiyelerin özellikleri sunulur. Yedinci yazı “Ağaç Dikme Fazileti” hakkındadır. Geçen bir fırtınanın meydana getirdiği ağaç hasarâtı münasebetiyle yazıldığı belirtilen bu yazıda herkesin ziraata teşvik edilmesi gerekliliği ele alınır. Son yazı ise “Şehirlerimizin Sal-dâde Ağaçlarını Muhafaza Edelim” başlığını taşır. Bu yazıda Çiftçiler Derneği’nden, çalışmalarından yola çıkılarak “*Görülüyor ki Türklük ağaçlara muhabbetini her milletten ziyade göstermiş*” yargısına varılıyor.

Kitabın üçüncü bölümü “*Millî mahsulâtımızın en mühimlerinden olan*” **Tütün** bahsine ayrılır. “Tütün-1”, “Tütün-2”, “Tütün-3”, “Tütün-4”, “Tütün-5” başlıkları ile toplamda beş yazıdan oluşan bu bölümde tütünün tarihi, İstanbul’da ilk nereye geldiği, nasıl ekildiği ve ziraî iktisadî ehemmiyeti gibi konulara ağırlık verilerek tütün hakkında bilinmesi gereken detaylı bilgi verilir. Tütünün neveleri başta olmak üzere ekimi ve bakımı hakkında verilen açıklamalar da ilgililerine yönelik niteliktedir.

Türklerde Ziraat Kültürü Cevat Rüştü kitabının dördüncü bölümü “**Türk Ziraat Tarihinden**” başlığını taşır. Bölüm farklı konulara yönelen

on yedi yazıdan oluşur. İlk yazı “Ziraat ve Bahçe Hayatında Sultan Abdulhamit Han-ı Sanî”yi ele alır. Sultanın Yıldız bahçelerinde nasıl yaşadığı, hangi meyve sebzeleri sevdiği, güvercinlere ve kuşlara, tavuklara ve atlara olan merakı ve bahçelerini kime tanzim ettirdiği gibi detaylar okuyucuya sunulur. Bu yazıda dikkat çeken bir başka nokta da Sultanın böcek koleksiyonlarından da bahsediyor oluşudur. Bölümün ikinci yazısı “Ziraat Nâzırlarımız”, özellikle de “Tarih-i Ziraat-ı Osmaniye Tedkikatından: Dört Beş Asır Evvelki” Ziraat Nâzırlarımız hakkındadır. Ziraat Nezareti’ndeki “Ticaret ve Ziraat” unvanlarına ve unvanlara sahip olan isimleri listeler. Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı yazı “Ziraat Nezareti-1”, “Ziraat Nezareti-2”, “Ziraat Nezareti-3”, “Ziraat Nezareti-4” şeklinde başlıklarla bir seri oluşturur. Yazılarda, ziraat ve ticaret nezaretinin ne vakit teşkil ettiği, ilk nazırlar ve tarih sıralamasına göre sırasıyla vazifeye gelen nazırlardan bahsedilir. Yedinci yazı “Ziraat Lâyihası” başlığı ile 1254 tarihinde yazılan hatta tercüme edilen Lâyiha’dan, zamanına göre haiz olduğu ehemmiyetten ve bugün dahi hükümetimize “*vezâif-i ziraiyesini irâe edecek bu gibi mühim layihalara muhtaçlığımız*”dan söz eder.

Dördüncü bölümün sekizinci yazısı “Vaktiyle İstanbul’da Ziraat Var mıydı?” sorusuna cevap vermeye çalışır. Dokuzuncu yazı kitaba ek olarak konulan “Ek-1: İstanbul Ziraatına Dâir” başlığında Çiftçiler Derneği Hey’et-i İdare Azasından İstanbul Vilâyeti Ziraat Odası Reisi Hamdi tarafından kaleme alınan bir yazıdır. Bu yazı aranan cevap niteliğinde olup İstanbul’un ziraatına dair bilgiler içerir. Devamında gelen onuncu yazı ise eski müterakki milletlerin ziraata nasıl teşvik edildiği ile ilgili “Tarih-i Ziraat-ı Kadimeye Bir Nazar”dır. On birinci yazı “Ziraat Meclis-i Âlisi” başlığında bizde Ziraat Meclis-i Âlisi a’zâsı ne gibi zevattan intihap olunmalı, Fransa’da böyle bir meclis ne vakit teşkil olundu, bugün a’zâsını kimler teşkil ediyor, bizde bu babda ilk teşebbüs kimler tarafından ve ne vakit vukua geldi ve bugün memleketimizde Ziraat Meclis-i Âlisine olan lüzum gibi konulara değinilir. On ikinci yazı olan “Ziraat Müzemiz “de Ziraat Müdiriyet-i Umumiyesinin üç senedir tesis etmek istediği Ziraat Müze’si hakikaten bir Ziraat Müzesi midir, yoksa bir sergi midir sorusunun cevabı aranır. On üçüncü yazı Hızırilyas – Mecmuamızın Doğduğu Ay: Mayıs konulu “Eskilerde ve Yenilerde Ziraat Hayatı” yazısıdır. On dördüncü yazı “Kâğıttan Toprağa”, yabancı bir istilâ-yı iktisadînin başladığını çünkü öteden beri memleketimize giren paranın ekseriya ecârib uhdesine geçen emlâk ve arazi kıymetleri şeklinde girdiğini ele alır. On beşinci yazı olan “Ziraat ve Kadınlarımız”da kadınlığın ziraat ve çiftçilik hayatındaki mevki konu edilirken Bezm-i Âlem Mektebinde geçenlerde Nüzhet Nazmi Hanım tarafından verilen bir konferans da konuya dâhil edilir. On altıncı yazı

“Selâtin-i Osmaniyeimizin Ziraate Hizmetleri” başlığı altında ziraatımız için mühim bir tebşir: Topkapı Saray-ı Hümayununda mahfuz tarihî kıymetdâr bir sabanımız içeriği ile “Selâtin-i Osmaniye”mizin ziraata hizmetlerinden bahseder. Dördüncü bölümün son yazısı “Türklerin Ziraate Hizmetleri” başlığında olup Osmanlılar devrini ele alarak ziraatın zamanına göre ilerlediği ve zirâi mahsullerin tenevvü ettiği işbu mahsulât ve hayvanât üzerine bilahare konulan muhtelif rüsum ve tekâliften anlaşıldığı kanaatine varılır.

Kitabın beşinci bölümü “Zirâi Eserler” başlığında toplanan on bir yazıdan oluşur. “Zirâi Eserler” başlığındaki ilkyazı Osmanlı Türklerinde Ziraatin İlmî Terakkisi konusuna değinilir. İkinci yazı “Tezkire-i Şükûfeciyân” hakkında olup Osmanlı Türklerinin vaktiyle topraklar üzerinde çiçek şeklinde ne renk-âmiz bedîalar vücuda getirmiş olduğunu bugün yar ü ağıyare inkâr kabul etmez bir surette isbat ve irae etmek itibarıyla Tezkire-i Şükûfeciyân giranbahâ bir vesika niteliğinde olduğunu savunur. Üçüncü olarak “Garsnâme-i Pehlivanü'l- Ma'rûf Kemânî” yazısı “Kemânî” namında bir zatın, bizde bu zamanda olduğu gibi şiire, manzum sözlere öteden beri verilen ehemmiyetten, ilmen, fennen istifade etmeyi nazar-ı dikkate alışı hakkındadır. Dördüncü yazı olan “Endülüs Ziraati – İbnü'l-Avvâm”da ziraatın Endülüs'te ne kadar teşvik gördüğünden ve bunun sebebinin de hem ekâbir-i mülk ü millet, hem eâzım-ı ilm ü fen, hep onun terakkisine elbirliğiyle çalışması olduğunu belirterek İbnü'l-Avvâm tanıtılır. Beşinci yazı Medeniyet-i İslâmiye Âsâr-ı Ziraiyesi Tedkikatına Dair olan “Kitabü'l-Felâhatü'n- Nabatiye” hakkındadır. Altıncı başlık olarak “Kitâbi'l- Felâha Tercümesi”ni ele alınan yazıda Kitâbi'l-Felâha'nın lisanımıza ne vakit nakledildiği, eserin zamanına göre ehemmiyeti ve ıstılahat-ı zirâiyemiz konu edinir. Yedinci yazı “Ferahnâme”nin zamanına göre mükemmel bir karanfilnâme oluşu ve ziraat tarihimizdeki yeri açıklanır. Sekizinci yazı “Bizde Zirâi Neşriyatın Tarihçesi” başlığıyla Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin Zirâi Neşriyat Hususundaki On Senelik Faaliyetini inceler. Dokuzuncu yazı “Bahçıvan Niçin Çıktı” başlığıyla dikkat çekicidir. “Mesleği daima toprakla oynamak” olan bahçıvanın usuldeki ehemmiyetini verir. Onuncu yazı “Mesleğimiz”, “mesleğimiz ziraat, maksadımız onun her suretle terakkisidir” cümlesiyle başlar. Bu mesleğin hâmisiz, kimsesiz kaldığından bahseder. Beşinci bölümün son yazısı “Birkaç Söz” başlığıyla Yakup Kadri Bey'in “Bazı Acı Hakikatler” makalesi dolayısıyla yazılır ve ona cevap niteliğindedir.

Kitabın altıncı bölümü “Ziraat ve Eğitim” başlığını taşır. Bu bölümde toplamda sekiz yazı vardır. İlkyazı “Ziraat Mektebimiz Açılmalı”

başlığıyla Ziraat Nazırı Hâdi Paşa Hazretlerine yazılan ve ziraat mektebinin açılmasını savunan bir yazıdır. İkinci yazı olan “Maarif-i Ziraiyemiz”, Tedrisat-ı ziraiye fikrinin bize ne zaman geldiğini, bu husustaki ihmal ve noksanlarımızı ve mekteplerimizde ziraat programlarının tadil ve ıslahı lüzumunu tartışır. Üçüncü yazı “Ziraî Tedrisatımızda Vahdet”, şimdiye kadar tedrisat-ı ziraiyemizde esaslı bir sistem olmayışı ve maarif-i ziraiyemizin kabul edilen vahdetten hariç kalamayacağını açıklar. Dördüncü yazı “Ziraat Mekteplerinin Maarife Devri” başlığı ile zamanında gündeme gelen bu konuyu tartışır. Beşinci yazı “Tedrisat-ı Ziraiye Kongresi”ni anlatır ve bu kongreye ne büyük ümitler beslendiğini açıklar. Altıncı yazı “Halkalının Islahı Meselesi” yine Ziraat Nazırı Hâdi Paşa Hazretlerine yazılan bir yazıdır ve Halkalı Ziraat Mektebi’nin ıslahı hakkındaki müzakereleri içerir. Yedinci yazıda İdâre-hususiyye tâbi yegâne ziraat müessesemiz olan “Beykoz Ziraat Mektebi” ele alınarak mektebin şimdiye kadar geçirdiği safahat, müessesenin şeklini ne vakit aldığı, Vilâyet Meclisi’nin nasıl bir mektep istediği gibi konulara değinilir. Altıncı bölümün sekizinci ve son yazısı “Ziraat Nazır Vekil-i Sabıkı Ziya Paşa Hazretleriyle Mülâkâtım”dır.

Kitabın yedinci bölümü olan “Kuru Ziraat Mi? Yaş Ziraat Mi?”de ziraat için hangi yöntemin daha iyi olduğunun cevabı aranır. İlk yazı olan “Kuraklık ve Ziraatımız”de kurak havalide tatbik edilecek bir ziraatta çiftçi ve köylünün bu esaslar dâhilinde ziraata teşvik olunmasını önerir. Sonrasında gelen beş yazı “Âlem-i İslâmın İstikbal-i Ziraisi Hangi Usûl-i Ziraiyededir? (1-2-3-4-5)” başlığında olup seri niteliğindedir. Yedinci ve sekizinci yazılar birbirinin devamı niteliğinde “Memleketimiz İçin Kuru Ziraat mı? Yaş Ziraat mı? (1-2)” başlığında “Ziraî Türkiye”nin umumiyetle nasıl bir iklime malik olduğu ve ziraatımızda en büyük rolü kuraklığın mı yoksa yaşlığın mı oynadığını tartışır. Yedinci bölümün son yazısı “Kuraklık” hakkındadır. Kurak yerlerde sulama işleriyle beraber yemiş ağaçlarının da yetiştirilmesini tavsiye eder.

Kitabın en hacimli bölümü olan sekizinci bölüm “Ziraat Siyaseti” başlığı altında derlenen 22 yazıdan oluşur. İlk yazı “Ziraatımızda Fen ve İdare Mesâili”, “bir memlekette teşkilât-ı ziraiye demek -eğer tabir caizse- ziraî hükümet-i ilmiye demektir, fakat acaba bizde böyle midir” diyerek bunun cevabını sorgular. İkinci yazı “Memleketimizde Teşvikât-ı Ziraiyye”, Ziraat Nezareti’nin bu seneki bütçesine “Teşvikat-ı Ziraiye” tertibi olarak ancak beş yüz lira gibi cüz’i bir meblağ vaz’ ettiğini içeren bir yazıdır. Üçüncü yazı “Teşkilat-ı Ziraiyemiz”, ziraat teşkilatımız ne gibi esaslara istinat etmeli, ziraî tecrübegâhların ehemmiyeti ve tecrübesiz ziraat teşkilatı olur mu gibi konulara değinir. Dördüncü ve beşinci yazı “Hatâyâ-

yı Ziraiyemiz -1-" ve Hatâyâ-yı Zirâiyemiz -2-" başlıklarında Hükûmet-i İttihadiye zamanında tedrisât ve terbiye-i ziraiye mesailinde Ziraat Müdiriyet-i Umumiyesinin işlediği nâ-kâbil-i afv hata ve ihmallerini ele alır. Altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu yazılar "Son Asırlarda Avrupa'da ve Bizde Siyaset-i Ziraiye", "Son Asırlarda Almanlarda Ziraat Siyaseti", "Bizde ve Avrupa'da Siyaset-i Ziraiye -3-" ve "Son Zamanlarda Bulgarlarda Siyaset-i Ziraiye" başlıklarını taşırlar ve başka milletlerde ziraat siyasetinin nasıl olduğunu açıklarlar. Onuncu yazı "Siyaset-i Ziraiye Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın Ziraat Programı"dır. On birinci yazı "İsti'mâr-ı Zirâî" başlığında zirâî istimaratomuzun feyizli, müsmir bir şekil alabilmesi için ne gibi mesailin tetkik ve halline çalışılması gerektiğinden bahseder. On ikinci yazı "Ziraatımız ve Muahede-i Sulhiye -I-"dir. On üçüncü yazı "Teşvikat ve Neşriyat-i Ziraiye Mesâili" başlığıyla Türk Tarih-i Ziraatını ele alır. On dördüncü yazı "Bulgaristan Çiftçi Kongreleri" konu olarak Bulgaristan'ın Müslümanların metâlibi oluşunu ve Türkiye Zürrâ Fırkasının kongreye davetini içerir. On beşinci yazı "Bulgaristan'ın Konsorsiyum Teşkilatı" başlığıyla Bulgaristan'da Konsorsiyumun nasıl bir teşkilât olduğunu açıklar. On altıncı yazı "İstambuliski 1" hakkındadır. Bulgaristan Çiftçi İttihadı'nın en büyük simalarından olan İstambuliskinin prensipleri anlatılır. On yedinci yazı "Zirâî Nüfus ve Makine Meselesi -1-" ve on sekizinci yazı "Zirâî Nüfus ve Makine Meselesi -2-", zirâî nüfusumuz, zirâî kır nüfusu ile medenî, şehir nüfusu arasındaki nispet ve zirâî nüfusu kemiren bazı sınaî müesseseler hakkındadır. On dokuzuncu yazı "Zirâî Ankara", zirâî tekâmülat ve inkişafatın en metin esaslarının Ankara'da kurulacağı için Ankara'nın öneminden bahseder. Yirminci yazı "Orta Anadolu Zahre Ambarımız"dır. Yirmi birinci yazı "Ek-2: Çiftçi Hareketi" ve yirmi ikinci yazı "Ek-3: Ziraat mı, Sınaî mi?" kitaba ek olarak alınan yazılardır.

Kitaptaki dokuzuncu bölüm "Aydın Ziraatı" başlığıyla yıl içerisinde ayların ziraat üstündeki etkisini anlatır. Bu bölümdeki yazılar sırasıyla şu başlıkları taşır: "Şubat", "İlkbahar Ziraatı", "Nisan", "Nisan", "Mayıs", "Aile Bahçelerinde", "Kânun-ı Evvel", "Ziraat Hayatı". Bu yazılardan özellikle sonuncusu köylülerimize ve çiftçilerimize yazılmıştır.

Onuncu bölüm "Ziraat Sohbetleri", yirmi yazıdan oluşur. İlk yazı "Zirâî Sporlar", "saban sürmek", "bel bellemek" ve "kürelemek" gibi bedeni olmakla beraber zirâî olan bu hareketlerin "spor" cinsinden hareketler olduğunu savunur. İkinci yazı olan "Aile Ziraatı", ihtiyacat-ı zaruriyenin İstanbul Halkını toprakla oynamağa adeta cebrediyor olmasını ele alır. Üçüncü yazı "İstanbul Vilayeti Mahsulât-ı Gıdaiyyesi", İstanbul Vilayeti topraklarının gıda olarak senevî ne yetiştirdiğini ve İstanbul'un nüfusuyla ilişkisini konu edinir. Dördüncü yazı "İstanbul Seylâbzedegân Zürrâına

Muâvenet”tir. Beşinci yazı ise “Köylülerimize, Çiftçilerimize” başlığıyla öğüt verici bir yazıdır. Altıncı yazı “Çiftçiler Nasıl Mebuslar İntihap Etmeli?” başlığıyla meslek-i zirâimiz öksüz mü kalacak sorusuna yanıt arar. Yedinci yazı “Zeytinburnu Fabrikasında Âlât-ı Ziraiye İmali”, Tophane ve Zeytinburnu Fabrikalarının tarihçesi ve Zeytinburnu Fabrikasının güncel hali anlatılır. Sekizinci yazı “Şile’de Ziraî Faaliyet”leri ele alır. Dokuzuncu yazı “İstanbul Teşkilat-ı Ziraiyyesine Dair 2”, İstanbul’da sütçülük müesseselerinin lüzum ve ehemmiyetine, onuncu yazı olan “İstanbul Teşkilat-ı Ziraiyyesine Dair 3” ise meyve, sebze ve çiçekle ilgilenilecek “Bahçıvanlık Mektepleri”nin lüzumuna yer verir.

Kitabın onuncu bölümündeki on birinci yazı “Çiftçiler Nasıl Mebuslar İntihap Etmeli?” başlığıyla altıncı yazının aynısıdır. On ikinci yazı olan “İzmir, Büyük Ziraat Hazinesi Türklerindir”, İzmir’in Türk ve İslâmlarla olan münasebât-ı tarihiyesini içerir. On üçüncü yazı “Yunanîliğin Ziraatimize Tesiri” hakkındadır. On dördüncü yazı “Kılıç’ Değil ‘Saban’” başlığıyla dikkat çekmesinin yanında tarih-i ziraat-ı Osmaniye tedkikatına dair ziraat düşüncelerini ve artık bizi kurtaracak olanın kılıç değil saban olacağını ifade eder. On beşinci yazı “Gazi ve Çiftçiliğimiz”dir. On altıncı yazı “Osmanlıda Ehli Kuşlar, Tavuklar”, Topkapı Saray-ı Hümayunu Koleksiyonunu anlatır. On yedinci yazı “Ziraatımıza Pek Muzır Kuşlardan Kargalar” hakkındadır. On sekizinci yazı “Bahçemizin Toprağını Nasıl Hazırlayalım?”, aile bahçeciliğini ele alır. On dokuzuncu yazı olan “Çiçeklerle Soframızı Nasıl Süsleyelim?” ise aile çiçekçiliği hakkındadır. Onuncu bölümün, kitabın son yazısı “Çiçek Encümen-i Dânişi”, Meclis-i Şükûfe’yi tanıtır.

Türklerde Ziraat Kültürü kitabı, Cevat Rüştü’nün ziraat kültürü hakkındaki yazılarını ilgili başlıklarda toplayan ve meraklısına oldukça faydalı bilgiler sunan bir çalışmadır. Bu çalışma, Cevat Rüştü’nün güçlü kaleminin sayesinde araştırmacılara kaynak niteliğinde, ziraat konusunda etkin bir başvuru kitabıdır.

Şu hususu da mutlaka belirtmemiz gerekir: Cevat Rüştü’nün sağlığında *Türklerde Ziraat Kültürü* adıyla herhangi bir kitabı yayımlanmış değildir. Cevat Rüştü’nün çeşitli gazete ve dergilerdeki yazılarını bir araya getiren bu eser, söz konusu derlemeleri yapan Nâzım Hikmet POLAT tarafından isimlendirilmiştir. Ayrıca kitapta yazılar için birtakım açıklayıcı notlar koyulduğunu da ifade edelim.